

Cap viatge en temps republicà!

JORDI LLOVET

Lletres a Lucili. Llibres XVI-XX

Sèneca. Text revisat i traducció del Dr. Carles Cardó

Fundació Bernat Metge

Barcelona, 1931. 133 pàgines

Com que hem de festivar, que diuen, l'adveniment de la República, repasso entre prestatgeries i rengleres de vells llibres si n'hi ha cap que fos imprès dies abans, potser després, de la data assenyalada. I en trobo dos o tres, de la Fundació Bernat Metge, entre els quals trio el volum quart de les *Lletres a Lucili*, el més important corresponal de Sèneca, gràcies al qual posseïm, en els arxius de l'antiga saviesa, un dels exemples més clars del que més tard vam batejar amb el nom de moral literatúra. Gairebé cap moralista de la tradició, especialment l'anglesa i la francesa, l'espanyola del Segle d'Or també, no s'entendria sense l'aportació del cordovès, no matador de toros en el cas que ens mou, ans forjador i predicador de la noblesa d'ànima.

Ficats, doncs, ja dins d'aquest vo-

lum que sortia al carrer, com deïem, mentre la cridòria celebrava el canvi de la truita gran, trobem esplèndida la carta CIV en què Sèneca s'esplaià, en munt de pàgines, sota l'epígraf general: "Els viatges no guareixen els mals de l'esperit". Sobre la qüestió si viatjar és útil a les ànimes o no —al cos és evident que no li fa cap mena de favor, perquè dellà dellà s'agafen exòtiques malalties i malures grans—, s'ha escrit, abans i després de Sèneca, molta literatura: pels camins d'Odisseu entenem que el viatge dona saber i ardit i intel·ligència, i així ho recorda, cosa de vint-i-vuit segles més tard, Cavafis, que ens desitja que el camí que ha de portar-nos fins a Itaca —*id est* la mort— sigui "llarg, ple d'aventures, ple de coneixença". Però amb això dels viatges passa com amb totes les coses: mitja humanitat els ha lloat, com a font de saviesa i d'experiència, i l'altra meitat els ha blasmat, com a font d'entreteniment banal i dispendiosa pèrdua de temps. Horaci era dels qui no hi creien, com bona part dels llatins (els grecs hi creien més, però van viatjar molt menys) i va encunyar un vers famós

que diu: "Mutant coelum non animum qui trans mare currunt", canvien de clima, els qui se'n van mar enllà, però no els canvia l'ànima. Això sí, Properci, al contrari, deia: "Mutat via longas puellas", és a dir, un viatge llarg canvia les noies. (No queda clar si és per bé o per mal).

En aquesta carta que acabem de dir, Sèneca demostra ser dels que no hi creuen gota, en els viatges. En començar la carta diu que, no trobant-se bé, va decidir d'anar a una de les seves finques de pagès i que "tot d'una d'haver deixat la feixugor de la ciutat i aquella olor de les cuines fumejants vaig sentir la meua salut millorada". Però no triga a preguntar-se, un xic més avall: "¿Què se'n treu de travessar la mar i de canviar de ciutat? (Obvia repercussió horaciana). Si vols fer fugir aquests neguits que et punyen, no et cal ésser en un altre lloc, sinó ésser un altre. Fes-te càrrec que has anat a Atenes o a Rodes; tria't una ciutat al teu gust; ¿què importen per al teu cas els costums d'aquesta ciutat? Hi portes els teus". Breument, la teoria de Sèneca és que els mals no s'espanten

canviant de lloc, sinó que canviant de lloc els defugim tan sols, i, doncs, "mai no estem tan exposats als perills com quan els girem l'esquena".

I va encara més enllà: "¿Quin profit ha pogut reportar mai a ningú de viatjar? No li ha atemperat els plaers, no li ha refrenat les cobejances, no li ha reprimat els excessos d'ira, no ha dominat les abrivades de l'amor, no ha llevat, en un mot, cap mal de la seva ànima. No ha donat seny, ni dissipat l'error, ans l'ha entretingut per poca estona en alguna novetat de les coses, com un infant meravellat davant de les coses que desconeix". No té res d'estrany, coneixent una mica el pensament de Sèneca, que arribi a aquesta conclusió: "Cal consagrar-se als estudis i als autors de la saviesa, per tal d'aprendre llurs descobertes i recercar el que ells no descobriren: així és com l'ànima freturosa de redempció s'afirma en la llibertat, sortint de la servitud més miserable".

No hem indagat si els catalans republicans van viatjar més o menys que en temps de monarquia; però és clar que aquells que van seguir el precepte senequí i van decidir-se per l'estudi, van trobar en aquests, precedents i subsegüents volums de la Bernat Metge l'aliment espiritual i intel·lectual que, sense bellugar-se de casa, dona sentit a la vida i a la mort. Potser si haguessin viatjat per ganex (altra cosa va ser l'exili forçat), s'haurien mort pel camí sense haver parat atenció al fet de com és rar i laboriós fer-se càrrec de l'existència pròpia.